

Om blåmesens, *Parus caeruleus* L., expansion mot norr i Finland.

T. BRANDER

När andre baningeniören i Torneå R. Brander i februari 1948 besökte mig i Urdiala (T. a.), lade han märke till blåmesen på mitt fågelbräde och meddelade, att densamma även iakttagits i Torneå. Emedan jag då ej kände till så nordliga fyndorter av arten ifråga, uppmanade jag honom verkställa noggrannare efterforskningar om blåmesens förekomst i Torneå-trakten, varjämte jag själv begynte insamla hithörande uppgifter från norra Finland och Sverige.

Som känt är blåmesen anträffad i hela Europa från Skandinavien till Medelhavet. I Finland är den en mera sydlig art, som dock under innevarande sekel stadigt trängt mot norr. Denna expansion tycks med förkärlek ha försiggått längs Bottniska vikens kust-trakter, vilket kanske delvis sammanhänger med att blåmesen främst uppehåller sig i lundartad terräng och i parker. Under vinterhalvåret besöker den regelbundet fågelbräden och är då lätt att identifiera, medan den under häckningstiden, i likhet med andra mesar, för en mer undanskynd tillvaro.

På det finska fastlandet är väl blåmesen vanligast i Helsingfors jämte omgivning, men den är även funnen häckande i t. ex. Viborg, S:t Michel, Tammerfors och Vasa, samt så långt norrut som i Sotkamo och Uleåborg (KIVIRIKKO 1947). Ej sällan är den vidare angiven påträffad i t. ex. Jyväskylä och Kuopio enligt uppgifter i Mela-Palméns arkiv. Dr. E. Merikallio har vänligen ur sitt rika fågelarkiv ställt följande uppgifter om nordliga fyndorter av blåmesen till mitt förfogande: Oulujoki 1. IX. 1947, Uleåborg före 1909, december 1909, vintrarna 1926/27 och 1927/28 samt 12. XI. och 22. XI. 1948, Ijo 1907 och 23. XI. 1947, Pudasjärvi före 1918 och Ranua vintern 1947.

Till dessa uppgifter kan jag nu foga följande nya iakttagelser:

1) Simo (Maksniemi, 12 km söder om Kemi): 1 ex. iakttaget i slutet av maj 1948 av ingeniören P. Vuento (enl. meddelande av R. Brander).

2) Kemi (Pajusaari): 1 ex. flera gånger iakttaget i januari—februari 1949 av forstmästare N. Finne (enl. meddelande av dr H. Snellman, Kemi).

3) Torneå: från 22. I. 1949 dagligen 1 ex. på fågelbräde till slutet av april, sedan sporadiskt, senast 10. V. 1949 (ing. R. Brander). Enligt

samma källa har magister V. Ollila iakttagit hlåmesen i Torneå redan „för många år sedan“, närmare uppgifter saknas.

4) Tervola (Kätkävaara, norr om 66°, 12 km väster om Loue, vilken i sin tur ligger 54 km norr om Kemi på Kemi—Rovaniemi-banan): 1 ex. i början av november 1948 observerat av ing. P. Vuento (enl. meddelande av ing. R. Brandér).

Liksom tidigare nordliga fynd är det även nu främst fråga om sådana under vinterhalvåret, men nyssnämnda iakttagelser från Simo och Torneå tyda dock med ganska stor sannolikhet på, att blåmesen numera häckar även på sistnämnda orter.

Inför dessa observationer frågar man sig, huruvida blåmesens uppträdande i Torneå kan återföras till en expansion från söder, resp. sydost, eller om nykomlingarna anlant till Torneå via Haparanda. Den förra möjligheten förefaller mig plausibel främst med tanke på de ovan nämnda uppgifterna om att arten tidigare häckat i Uleåborg, samt att den år 1947 iakttagits i Ijo och Ranua. Härtill foga sig nu helt naturligt de senaste rapporterna från Simo och Kemi.

I Sverige är blåmesen funnen häckande nordligast i Västerbotten (omkring 64°), dessutom är den observerad under vinterhalvåret i södra Lappland (Lycksele), Umeå och andra platser i Norrland (söder om 65°), såsom framgår av „Våra fåglar i Norden“ (1942) och „Förteckning över Sveriges fåglar“ (1949). Folkskollärare A. Blomgren (Harads) har välvilligt lämnat mig följande kompletterande uppgifter om de nordligaste fynden av blåmesen i Sverige:

Piteå: 1 ex. vintern 1906/07 (P. Rosenius).

Rosfors (mitt emellan Boden och Piteå): enstaka individ iakttagits, dock ej bevisligen häckat där (A. FRISENDAHL 1907).

Luleå: februari 1934, april 1936, juni 1938 och början av april 1945 (B. HOLM).

Harads (9 mil nordväst om Luleå, strax norr om 60°): 30. I. och 1. II. 1949 (A. Blomgren).

Råneåldal undersöktes ornitologiskt 1946 av V. OLSSON, men han nämner ingenting i sin redogörelse härav om blåmesen.

I Sverige har blåmesen alltså iakttagits på t. o. m. nordligare belägna orter än Torneå, men relativt långt västerut därifrån. Dels därför, dels emedan uppgifter om blåmesens förekomst i Haparandatrakten mig veterligen saknas, anser jag det vara sannolikt, med ytterligare hänvisning till vad som framgått ur artens utbrednings-

historia i Finland, att blåmesen spritt sig till Torneå från den finska sidan, och att dess uppträdande därstädes alltså ej kan betraktas såsom en följd av expansion österut från svenska sidan Torne älv. Vi en analog frågeställning beträffande rådjurets uppträdande i norra Finland kom O. KALELA nyligen (1948) till liknande resultat.

Litteratur. FRISENDAHL, A., 1907, Om fågelfaunan i södra Norrbotten. Arkiv för zoologi. — HOLM, B., 1945, Om fågelfaunan i Norrbottens kustland. Norrbottens natur 1. — 1947, Ibid. 1. — KALELA, O., 1948, Metsäkauriin esiintymisestä Suomessa ja sen levinneisyyden muutoksista lähialueilla. Suomen Riista 3: 34—56. — KIVIRIKKO, K., 1947, Suomen Linnut. I osa. Porvoo—Helsinki. — OLSSON, V., 1947, Några iakttagelser av djurlivet i Norrbotten 1946. Norrbottens natur 1.

Summary: The northward expansion of *Parus caeruleus* in Finland. The author gives recent observations showing the spread of the blue titmouse to the western parts of North Finland. In Sweden this species has been observed even further north than in Finland, but fairly far westwards from the Finnish border. Hence the author is of the opinion that the blue titmouse has spread to the area of Tornio from the south-east through Finland and not from the south-west through Sweden.

Jyväskylän lyseon lintukokoelma.

VILHO V. VAARNA

Saatuani nimityksen syksyllä 1945 Jyväskylän lyseon luonnonhistorian ja maantiedon lehtoriksi jouduin tekemisiin tämän vanhan koulun rikkaiden ja varsin hyvien kokoelmien kanssa. Koska erityisesti lintukokoelma on suuri — 211 yksilöä — sekä useat sen linnuista hyvin vanhoja, ansaitsevat ne laajempaakin huomiota, voipa erällä tiedoilla olla tieteellistäkin merkitystä.

Kokoelmien suhteellisen hyvä kunto on suurelta osalta koulun pitkäaikaisen a. o. aineiden lehtorin Lauri T. Helteen ansiota.

Millaisessa hoidossa kokoelman „vanhukset“ ovat olleet ennen koulun siirtymistä nykyisiin suojuihinsa, on mahdotonta sanoa. Mutta kun näkee v:lta 1837 peräisin olevat vanhimmat lajit, joiden höyhenys on edelleen kiiltävän kiinteä eikä vielä juuri nimeksikään haa-listunut väreiltään, täytyy ihmetellä niiden hyvyyttä, mikä ilmeisesti ensi kädessä johtuu niiden huolellisesta preparoinnista.